

Osiemdziesiąt lat BUDOWNICTWA na Politechnice Poznańskiej

Początki kształcenia – ujęcie historyczne – lata 1945–1970

Kształcenie na kierunku budownictwo rozpoczęło w 1945 roku na nowo utworzonym Wydziale Budownictwa z Oddziałem Łądowo-Wodnym oraz Oddziałem Architektury. Był to trzeci wydział Szkoły Inżynierskiej, poprzedniczki Politechniki Poznańskiej.

Kształcenie w zakresie budownictwa sięga początków istnienia polskiej uczelni technicznej w Poznaniu, chociaż przez całe dwudziestolecie międzywojenne i wcześniej Wielkopolska nie miała uczelni technicznej z wydziałami budownictwa i architektury. Polacy mieszkający na jej terenie podejmowali studia na politechnikach w Berlinie-Charlottenburgu, Warszawie, Lwowie oraz na politechnice w Gdańsku. W tym okresie istniała natomiast w Poznaniu średnia szkoła budowlana – Państwowa Szkoła Budownictwa. Ówczesni wykładowcy – wybitni inżynierowie budownictwa i architektki – zapewniaли wysoki poziom dydaktyczny w tej szkole. Byli to: Lucjan Ballenstedt, Adam Ballenstedt, Franciszek Thomas, Jan Zaus, Stefan Szuman, Lucjan Weichert, Roman Kozak i inni.

Jak wynika z dokumentów i wspomnień, w okresie międzywojennym dążono do utworzenia w Poznaniu trzeciej polskiej uczelni politechnicznej z sekcją budowlaną. Powoływano się przy tym na naukowy i dydaktyczny rozwój utworzonej w 1919 roku Państwowej Wyższej Szkoły Budowy Maszyn w Poznaniu oraz Państwowej Szkoły Budownictwa w Poznaniu (nazwa z 1918 roku; założono ją w 1891 jako Królewską Szkołę Budownictwa), a także na potrzeby gospodarki Polski Zachodniej.

Już 23 lutego 1945 r. odbyło się pierwsze oficjalne powojenne posiedzenie Komitetu Organizacyjnego Politechniki Poznańskiej. Za niezbędne uznano powołanie wydziałów: architektury, inżynierii lądowo-wodnej, mechaniczno-elektrotechnicznego oraz chemii.

Gdy dekretem Ministerstwa Oświaty 3 września 1945 roku powołano Szkołę Inżynierską w Poznaniu, w jej ramach oprócz wydziałów Mechanicznego (założonego w 1919 roku) i Elektrycznego (założonego w 1930 roku) utworzono trzeci wydział – Budownictwa z Oddziałem Łądowo-Wodnym oraz Oddziałem Architektury. Pierwszym dziekanem Wydziału Budownictwa został profesor Roman Kozak (członek Komitetu Organizacyjnego Politechniki Poznańskiej, do roku 1939 wykładowca w Państwowej Szkole Budownictwa w Poznaniu).

Początkowo wydział mieścił się w budynkach po Wyższej Królewskiej Szkole Budowy Maszyn oraz w budynku byłego liceum Bergera przy ul. Strzeleckiej w Poznaniu. Pomieszczenia te zajmowało kilka wydziałów, w związku z czym podjęto starania o pozyskanie nowych terenów pod rozbudowę politechniki i kampusu. Po pierwszych niepowodzeniach ostatecznie uzyskano teren na prawym brzegu Warty na terenie byłego fortu Rauh. Pierwszym obiektem oddanym do użytku w 1955 roku był budynek Wydziału Budownictwa Łądowego.

W początkowym okresie na Wydziale Budownictwa były trzy sekcje dydaktyczne: konstrukcyjno-budowlana, drogowo-mostowa oraz wodno-melioracyjna.

Ponieważ niepowodzeniem zakończyły się starania o zaangażowanie w Poznaniu profesorów z Politechniki Lwowskiej i Politechniki Warszawskiej, kadrę nauczycieli akademickich Wydziału Budownictwa w początkowym okresie stanowili doświadczeni wykładowcy Państwowej Szkoły Budownictwa w Poznaniu oraz wykładowcy przedmiotów budowlanych na Wydziale Rolniczo-Leśnym Uniwersytetu Poznańskiego.

Budynek Wydziału Budownictwa i Inżynierii Środowiska – obecnie

W roku 1948 z inicjatywy Romana Kozaka na Wydziale Budownictwa powstała Stacja Doświadczalna i Laboratorium Badania Materiałów Budowlanych, w której wykorzystano między innymi urządzenia laboratorium Państwowej Szkoły Budownictwa w Poznaniu (obecnie Zespół Szkół Geodezyjno-Drogowych im. Rudolfa Modrzejewskiego w Poznaniu). W tym okresie z Wydziałem Budownictwa było związanych łącznie 56 nauczycieli.

W roku 1949 na Oddziale Łądowo-Wodnym Wydziału Budownictwa było dziewięć zakładów i laboratorium:

- Zakład Budownictwa Ogólnego – kierownik prof. zw. dr inż. Roman Kozak,
- Zakład Budownictwa Stalowego – kierownik prof. nadzw. dr inż. Tadeusz Kozłowski,

- Zakład Konstrukcji Żelbetowych – kierownik zast. prof. mgr inż. Franciszek Thomas,
- Zakład Budowy Dróg i Robót Ziemnych – kierownik mgr inż. Stanisław Morawski,
- Zakład Dróg Żelaznych – kierownik mgr inż. Wacław Rubczak,
- Zakład Budowy Mostów – kierownik prof. nadzw. mgr inż. Lucjan Ballenstedt,
- Zakład Badania Gruntów i Fundamentów – kierownik prof. nadzw. mgr inż. Jerzy Orzechowski,
- Zakład Miernictwa – kierownik mgr inż. Zdzisław Mann,
- Zakład Geologii i Petrografii – kierownik mgr inż. Tadeusz Buryan,
- Laboratorium Budownictwa Wodnego – kierownik dr inż. Julian Lambor.

W kwietniu 1950 roku z Wydziału Budownictwa utworzono dwa wydziały: Wydział Inżynierii (1950–1952) oraz Wydział Architektury (1950–1954). W roku 1952 i następnych latach nastąpiły kolejne reorganizacje. Od sierpnia 1952 roku wrócono do nazwy Wydział Budownictwa, a w marcu 1954 roku zlikwidowano Wydział Architektury. Istniejące w ramach Wydziału Budownictwa zakłady zostały przekształcone w 13 katedr (w tym trzy o charakterze międzywydziałowym) z kierownikami, a mianowicie:

- Katedrę Mechaniki Budowli (prof. nadzw. mgr inż. Lucjan Ballenstedt),
- Katedrę Organizacji i Mechanizacji Budowli (doc. dr inż. Jan Zaus),
- Katedrę Prefabrykacji i Betonu Sprężonego (prof. zw. dr inż. Roman Kozak),
- Katedrę Konstrukcji Stalowych i Żelbetowych (prof. nadzw. dr inż. Tadeusz Kozłowski),
- Katedrę Podstaw Mostownictwa i Tuneli (zastępca prof. mgr inż. Michał Brzostowski),
- Katedrę Mechaniki Gruntów (prof. nadzw. mgr inż. Jerzy Orzechowski),
- Katedrę Dróg Wodnych i Robót Ziemnych (bez kierownika),
- Katedrę Budownictwa Wodnego (dr inż. Julian Lambor),
- Katedrę Hydrauliki (zastępca prof. mgr inż. Tadeusz Buryan),
- Katedrę Techniki Sanitarnej (zastępca prof. mgr inż. Alfons Naszkiewicz),
- Katedrę Miernictwa (mgr inż. Zdzisław Mann),
- Katedrę Fizyki (zastępca prof. dr Alfons Zajączkowski),
- Katedrę Chemii Ogólnej (prof. zw. dr Kazimierz Kapitańczyk).

W marcu 1954 roku po likwidacji Wydziału Architektury dołączono do Wydziału jeszcze Katedrę Geometrii Wykreślnej z prof. dr Wiktorem Jankowskim jako kierownikiem, ale zlikwidowano Katedrę Hydrauliki.

We wrześniu 1955 roku Uchwałą Rady Ministrów z dnia 3.09.1955 Szkoła Inżynierska została przemianowana na uczelnię akademicką – Politechnikę Poznańską.

W roku 1956 wydział zmienił nazwę na Wydział Budownictwa Lądowego. W związku z tym zmieniono nazwy katedr, utworzono nowe a niektóre zlikwidowano. W składzie 11 Katedr znalazły się następujące: Mechaniki Budowli, Budownictwa, Budownictwa Stalowego, Organizacji i Technologii Robót Budowlanych, Dróg Żelaznych, Geodezji, Mechaniki Gruntów i Fundamentowania, Dróg i Ulic, Techniki Sanitarnej, Budownictwa Wiejskiego oraz Geometrii Wykreślnej. W latach pięćdziesiątych w ramach systemu gospodarstw pomocniczych działały Zakład Badawczy Budownictwa (kierownik prof. Roman Kozak) oraz Zakład Badań i Ekspertyz Technicznych (kierownik Bolesław Orgelbrand). W następnych latach (1957–1964) gospodarstwa pomocnicze pojawiły się także przy innych katedrach wydziału.

W roku 1958 na Wydziale Budownictwa Lądowego Politechniki Poznańskiej utworzono Katedrę Technologii Wody i Ścieków, a jej organizatorem i pierwszym kierownikiem był Stanisław Kołaczkowski. W tym okresie inżynierów sanitarnych kształcono na kierunku budownictwo w specjalności wodociągi i kanalizacja. W roku akademickim 1963–1964 wprowadzono nowy kierunek studiów o nazwie inżynieria sanitarna, co pozwoliło na nadawanie tytułu zawodowego magistra inżyniera urządzeń sanitarnych. W tej sytuacji 1 września 1964 roku powołano Oddział Inżynierii Komunalnej pod kierunkiem Stanisława Kołaczkowskiego. W skład oddziału weszły cztery katedry: Technologii Wody i Ścieków, Techniki Sanitarnej, Budownictwa Wiejskiego, Urbanistyki i Planowania Przestrzennego.

Po kolejnych zmianach organizacyjnych rozszerzono zakres usług dydaktycznych i przyjęto nową nazwę – Wydział Budownictwa, Architektury i Inżynierii Środowiska (1993 rok).

W latach 1945–2020 wydziałem kierowali: prof. zw. dr inż. Roman Kozak (1945–1952), prof. nadzw. mgr inż. Władysław Czarnecki (1950–1954), prof. nadzw. dr Wiktor Jankowski (1952–1960, 1962–1969), prof. nadzw. dr Stanisław Kołaczkowski (1960–1962), prof. nadzw. dr hab. inż. Andrzej Stefański (1969–1971), prof. dr hab. inż. Romuald Świtka (1971–1975), prof. nadzw. dr hab. inż. Andrzej Ryżyński (1975–1981), doc. dr inż. Marian Krzysztofiak (1981–1987), prof. dr hab. inż. Witold Wołowicki (1987–1990), prof. dr hab. inż. Edward Szczechowiak (1990–1996), prof. dr hab. inż. Halina Koczyk (1996–2002), prof. dr hab. inż. Józef Jasiczak (2002–2008), prof. dr hab. inż. Janusz Wojtkowiak (2008–2016), prof. dr hab. inż. Tomasz Mróz (2016–2020).

Powołanie instytutów, zaawansowany rozwój – lata 1970–2020

W 1970 roku Wydział Budownictwa Lądowego przeszedł kolejną reorganizację w związku z wprowadzeniem w szkolnictwie wyższym struktury instytutowej. W tym roku na Wydziale Budownictwa Lądowego utworzono trzy instytuty, a mianowicie:

- Instytut Technologii i Konstrukcji Budowlanych – dyrektor prof. dr inż. Roman Kozak,
- Instytut Inżynierii Lądowej – dyrektor prof. dr inż. Jan Sysak,
- Instytut Inżynierii Komunalnej – dyrektor doc. dr inż. Bernard Rzeczyński, a od roku 1971 doc. dr inż. Czesław Grabarczyk.

W latach 1972–1978 w ramach wydziału działał również Oddział Architektury, przekształcony w 1978 roku w Instytut Architektury i Planowania Przestrzennego (dyrektor prof. Roman Tunikowski). W 1974 roku Instytut Inżynierii Komunalnej przemianowano na Instytut Inżynierii Środowiska, a w 1992 r. Instytut Technologii i Konstrukcji Budowlanych na Instytut Konstrukcji Budowlanych.

Po kolejnych zmianach organizacyjnych rozszerzono zakres usług dydaktycznych wydziału i przyjęto nową nazwę Wydział Budownictwa, Architektury i Inżynierii Środowiska. W roku 2000, po powołaniu oddzielnego Wydziału Architektury, w skład którego w całości wszedł Instytut Architektury i Planowania Przestrzennego, wydział po raz kolejny zmienił swą nazwę na Wydział Budownictwa i Inżynierii Środowiska.

Z perspektywy czasu powołanie instytutów w 1970 roku ocenia się pozytywnie, bowiem nastąpiła koncentracja rozproszonego w katedrach sprzętu badawczego i stopniowa budowa dużych laboratoriów badawczych (między innymi środowiskowego laboratorium inżynierii lądowej), co z kolei umożliwiło rozszerzenie problematyki badawczej i intensywny rozwój badań naukowych, w tym elementów w skali rzeczystwej. Nastąpił także liczbowy i jakościowy rozwój kadry.

Uprawnienia

W 1964 roku wydział uzyskał uprawnienia do nadawania stopnia doktora nauk technicznych z zakresu budownictwa, inżynierii środowiska i architektury. Pierwszymi doktorami byli: dr inż. Tadeusz Biliński (1965 rok, późniejszy profesor Politechniki Poznańskiej i Politechniki Zielonogórskiej), dr inż. Henryk Bałuch (1966 rok, późniejszy profesor w Instytucie Kolejnictwa w Warszawie) i dr inż. Arnold Kawczyński (1966 rok, adiunkt na Wydziale Budownictwa i Architektury Politechniki Lubelskiej). Łącznie do 2015 roku wypromowano około 400 doktorów, w tym kilkunastu z zagranicy.

Od 1977 roku wydział ma uprawnienia do nadawania stopnia doktora habilitowanego nauk technicznych w dyscyplinie budownictwo, a od 2002 roku w dyscyplinie inżynieria środowiska. Pierwszymi doktorami habilitowanymi byli Bożysław Bogdaniuk (1978 r., profesor na Wydziale Inżynierii Lądowej i Środowiska Politechniki Gdańskiej), Witold Wołowicki (1980 r., profesor na Wydziale Budownictwa i Inżynierii Środowiska Politechniki Poznańskiej) i Antoni Matysiak (1981 r., profesor Uniwersytetu Zielonogórskiego) oraz prawo do wnioskowania o nadanie tytułu profesora w dziedzinie nauk technicznych.

Profesorowie i pierwsi absolwenci Wydziału Budownictwa Lądowego z 1949 roku

Dydaktyka

W pierwszych latach istnienia wydziału kształcono kadry inżynierskie potrzebne do odbudowy Wielkopolski i innych regionów kraju ze zniszczeń wojennych. W latach 1945–1955 kształcono przede wszystkim na 3- i 4-letnich dziennych studiach inżynierskich z zakresu: architektury, budownictwa lądowego, dróg i lotnisk, mostów i konstrukcji, budownictwa wodnego, komunikacji, techniki sanitarnej, a także na 3,5- i 4-letnich wieczorowych i zaocznych studiach inżynierskich z zakresu: budownictwa lądowego (konstrukcje budowlane, budownictwo ogólne, budowle przemysłowe), inżynierii sanitarnej (wodociągi i kanalizacja, ogrzewnictwo i wentylacja, instalacje) oraz komunikacji (budowa dróg żelaznych, budowa dróg i ulic, mosty mniejsze).

Profesor Lucjan Ballenstedt – odbudowa mostu św. Rocha

W latach sześćdziesiątych kierunek budownictwo lądowe rozszerzono o budownictwo drogowe, a w 1970 roku rozdzielono go na dwa oddzielne kierunki. W latach siedemdziesiątych było już sześć kierunków: budownictwo, inżynieria środowiska, architektura, budownictwo lądowe, budownictwo drogowe, inżynieria sanitarna i pięć specjalności. W latach osiemdziesiątych utrzymano trzy podstawowe kierunki (ze specjalnościami): budownictwo, inżynieria środowiska i architektura. W 1993 roku architekturę

Jubileusz 100-lecia urodzin doc. dr. inż. Franciszka Jarzyńskiego (1916–2016). Złoty Medal „Labor Omnia Vincit” – „Praca Wszystko Zwycięża” wręczył prezydent Towarzystwa dr Marian Król

rozszerzono o urbanistykę. Stan ten utrzymał się do roku 1999, w którym wydzielił się Wydział Architektury. Wydział macierzysty utrzymał dwa podstawowe kierunki kształcenia: budownictwo z sześcioma specjalnościami oraz inżynierię środowiska z dwoma specjalnościami. Od 1999 do 2014 roku kierunek budownictwo był również prowadzony w Zamiejscowym Ośrodku Dydaktycznym w Kaliszu.

Nauka, badania i współpraca międzynarodowa

W początkowych latach istnienia wydziału działalność inżynierska miała większą wagę niż działalność ściśle naukowa. Także problematyka badawcza będąca podstawą uzyskiwania stopni naukowych była silnie związana z praktyką inżynierską. Opisując początkowy okres kształtowania się problematyki badawczej wydziału, należy podkreślić, że profesoria i wykładowcy jako bardzo doświadczeni przedwojenni inżynierowie i architekci byli silnie związani z odbudową zniszczonego Poznania i Wielkopolski. Potwierdzają to prace trzech wybitnych profesorów, urodzonych jeszcze w XIX wieku, wykształconych na uczelniach zagranicznych (prof. Lucjan Ballenstedt (1881–1958), doc. Jan Zaus (1889–1969), prof. Władysław Czarnecki (1895–1983) oraz

Przyznanie prof. O. Kaplińskiemu w roku 1996 doktoratu honoris causa przez Uniwersytet Techniczny im. Gedymina w Wilnie (VGTU)

niewiele młodszych studiujących krótko przed II wojną światową lub bezpośrednio po niej, zdobywających stopnie i tytuły naukowe w polskich powojennych uczelniach wyższych. Należą do nich prof. dr Wiktor Jankowski (1913–1996), prof. dr hab. inż. Kazimierz Wrześniowski (1916–1987), doc. dr inż. Franciszek Jarzyński (1916–2017), prof. dr hab. inż. Kalikst Grabiec (1920–2002) i młodszy. Z tej grupy niezwykle zasłużonych profesorów długim życiem cieszył doc. dr inż. Franciszek Jarzyński, który 4 listopada 2016 roku obchodził jubileusz 100-lecia urodzin. Zmarł 10.08.2017.

Kolejne pokolenia młodych naukowców intensywnie rozwijały poszczególne obszary inżynierii budowlanej i to w ścisłej współpracy z czołowymi ośrodkami zagranicznymi. Dwie osoby z Instytutu Budownictwa, tj. prof. dr hab. inż. Oleg Kapliński i prof. dr hab. inż. Tomasz Łodygowski w uznaniu dorobku naukowego o światowym znaczeniu uzyskały zaszczytny tytułu doktora honoris causa.

Obecnie zatrudnieni na wydziale pracownicy badawczo-dydaktyczni działają także niezwykle aktywnie w różnych obszarach badań naukowych i nowoczesnego przekazu dydaktycznego. O ich zaangażowaniu niech świadczą artykuły zamieszczone w niniejszej jubileuszowej edycji „Przeglądu Budowlanego”.

prof. dr hab. inż. Józef Jasiczak
dziekan Wydziału Budownictwa i Inżynierii Środowiska w latach 2002–2008,
Politechnika Poznańska

Serdeczne podziękowania składam wszystkim Autorom i Recenzentom, którzy przyczynili się do powstania wydania „Przeglądu Budowlanego” związanego z Jubileuszem 80-lecia Budownictwa na Politechnice Poznańskiej.

dr hab. inż. Agnieszka Ślosarczyk, prof. PP

Komitet Naukowy wydania jubileuszowego

dr hab. inż. Agnieszka Ślosarczyk, prof. PP

– przewodnicząca

prof. dr hab. inż. Józef Jasiczak

dr hab. inż. Michał Guminiak, prof. PP

dr hab. inż. Zdzisław Pawlak, prof. PP

dr hab. inż. Krzysztof Zieliński, prof. PP

dr inż. Marlena Kucz, prof. PP

dr hab. inż. Barbara Ksit

dr hab. inż. Wojciech Siekierski

dr inż. Monika Chuda-Kowalska

dr inż. Marcin Gajzler

dr inż. Iwona Jankowiak

dr inż. Izabela Kłapiszewska

dr inż. Michał Malendowski

dr inż. Łukasz Polus

dr inż. Maria Ratajczak

dr inż. Jeremi Rychlewski

dr inż. Monika Siewczyńska